

Overheidscontrole op bewegend beeld: invloed van de overheid op het Vlaamse televisiejournaal (1953-2008)

LIEVE DESMET¹

Docent – Erasmushogeschool Brussel

Toen de televisie in 1953 zijn intrede maakte, stond de vrijheid van drukpers al ruim een eeuw ingeschreven in de Belgische grondwet. Hoewel er een aantal beperkingen golden, bood deze waarborg op de persvrijheid voldoende ruimte voor het ontwikkelen van een sterk verzuilde en opiniërende geschreven pers.² Na de Eerste Wereldoorlog profiteerde ook de radio van deze vrijheden en werden verschillende opiniërende radiozenders opgericht. In 1930 kwam er echter een belangrijk keerpunt met de eerste omroepwet.³ Daarin richtte de Belgische overheid niet alleen een *Nationaal Instituut voor de Radio* (NIR (Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep) – INR (Institut National Belge de la Radiodiffusion)) op, maar legde het, zoals verderop in dit artikel uitgebreider zal worden aangetoond, de persvrijheid voor radio aan banden.⁴ Artikel 3 van deze wet bepaalde dat de uitzendingen van het NIR-INR dienden te gebeuren "in een geest van volstreekte onpartijdigheid". Los van mogelijke interpretaties van deze tekst was duidelijk dat de overheid hiermee opiniërende radioverslaggeving wou vermijden. Deze omroepwet gold weliswaar niet voor private radiozenders, maar deze verdwenen vanaf 1940. De Duitse bezetter schafte hen toen af om het gekaapte NIR-INR – dat als *Sender Brüssel* door het leven ging – een monopolie te verschaffen. Na de Bevrijding besloot de Belgische regering om op die weg voort te gaan: de private radio's kregen hun zendvergunning niet terug, maar werden als gewestelijke omroepen geïncorporeerd door het NIR-INR, waardoor ze ook de omroepwet van 1930 moesten volgen. Op deze manier gold voor de audiovisuele pers een beleid dat beduidend minder liberaal was dan de

---

¹ Voor correspondentie in verband met dit artikel, gelieve contact op te nemen met Lieve Desmet, e-mail: lieve.desmet@docent.ehb.be

² Voor een grondig overzicht van grondwettelijke, wettelijke en strafrechtelijke beperkingen zie Brewaeys, Voets & Voorhoof (2007).

³ Wet 18 juni 1930 betreffende de oprichting van het Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep (*Belgisch Staatsblad* (B.S.), 23-24 juni 1930), K.B. 28 juni 1930 tot toepassing van de wet van 18 juni 1930 (B.S., 3 juli 1930).

⁴ NIR-NIR: beide afkortingen verwijzen in onze verdere bespreking naar de respectievelijke omroepen: de Franstalige omroep INR, de Nederlandstalige omroep NIR. Voor aanduidingen die voor het geheel van de omroep gelden gebruiken we de afkorting NIR-INR.

regelgeving voor de geschreven pers. Het was binnen dit duaal beleidskader dat halverwege de twintigste eeuw televisienieuwsjournalistiek ontstond.

Deze bijdrage analyseert de manieren waarop de Belgische/Vlaamse overheden sinds 1953 de werking van de televisienieuwsredacties en de televisienieuwsoutput trachtten te beïnvloeden. Daarbij ligt, hoewel de commerciële omroepen ook aan bod komen, de nadruk vooral op de openbare omroep, waar we proberen na te gaan hoe die instelling daarop reageerde en welke gevolgen dit eventueel had voor de "werkvloer" van de televisienieuwsredactie. Voor deze longitudinale, verkennende meta-analyse doen we een beroep op verscheidene studies die het overheidsbeleid met betrekking tot de media/televisie analyseerden (Burgelman, 1990; Burgelman, Biltreyst & Pauwels, 1994; Verstraeten & Perceval, 1994; De Bens & Paulussen, 2004; Dhoest & Van den Bulck, 2007). Voor de directe relatie met de werking van de televisienieuwsredactie van de openbare omroep en haar output, steunen we vooral op ons longitudinaal doctoraal onderzoeksproject (Desmet, 2005).⁵ Corresponderend met belangrijke overheidsbeslissingen inzake de aan televisiejournalistiek opgelegde verplichtingen, verdelen we deze bijdrage onder in vijf secties.⁶ In die evolutie zien we niet alleen spelregels evolueren, maar ook de aard van overheidsmechanismen veranderen.

1. PLICHT TOT STAATSVERANTWOORDE JOURNALISTIEK (1953-1959)

Toen het televisienieuws op 31 oktober 1953 van start ging, ressorteerde het onder hetzelfde overheidsbeleid als de radioberichtgeving. De Belgische regering had de opdracht om "Belgische Experimentele Televisie" te realiseren in december 1952 immers toevertrouwd aan het NIR-INR. De regering verschafte extra middelen om de vereiste technologie aan te kopen, maar investeerde niet in bijkomend personeel (Bal, 1985, 161, 218-219). Met deze beslissing werden alle voorstellen om private commerciële initiatieven kansen te geven, afgewezen, en volgde de Belgische regering de heersende West-Europese trend om het nieuwe televisie-medium voor openbare omroepen voor te behouden.⁷ Door deze politieke beslissing beschikte de overheid

---

⁵. Zie ook de bijdrage "Historisch onderzoek naar de nieuwsproductie van de Vlaamse televisieomroep (NIR – BRT – BRT(N) – VRT): een praktijkgebaseerde bronnenanalyse" (Desmet & Vande Winkel) elders in dit nummer.

⁶. Welke overheid bevoegd was voor de Vlaamse televisie, verandert in de loop der jaren (zie o.a. Saeys, 2007).

⁷. Uitzonderingen zijn Luxemburg, Portugal en Groot-Brittannië.

nog voor er televisie-uitzendingen waren, al via de bestaande omroepwet (1930) over veel controle-, drukings- en interventiemiddelen.

Die omroepwet voorzag in een organisatorische koppeling tussen politiek en omroep. De wettekst eiste namelijk een gelijke politieke vertegenwoordiging van de toenmalige drie grote politieke fracties (de katholieke CVP-PSC (Christelijke Volkspartij – Parti Social Chrétien), de socialistische BSP-PS (Belgische Socialistische Partij – Parti Socialiste) en de liberale PVV-PLP (Partij voor Vrijheid en Vooruitgang – Parti de la Liberté et du Progrès) in de Raad van Beheer en in de beleidsposities van de omroep.⁸ Deze maatregel impliceerde dat alle personeelsleden een partijkaart moesten bezitten en dat politieke benoemingen de norm waren. Burgelman (1990) toonde aan dat men bij de aanstelling van radiojournalisten effectief streefde naar een gelijke vertegenwoordiging van de drie grote Belgische politieke partijen. Hij illustreert dit met voorbeelden die aantonen dat professionele bekwaamheid duidelijk ondergeschikt was aan politieke vertegenwoordiging en anciënniteit. Men zou bij het aanstellingsbeleid van de televisie dus een soortgelijk patroon verwachten. Voor de zes voltijdse radiopersonneelsleden die naar de prille televisie gedetacheerd werden, klopt deze redenering ook. Bij de samenstelling van de televisienieuwsdienst blijkt deze politiseringsregel echter minder strikt te zijn toegepast (Desmet, 2005, 134-142). De eerste nieuwsdienst bestond namelijk uit radiomensen die wilden meewerken aan televisie en niet zozeer (of slechts in tweede instantie) uit mensen die voldeden aan de juiste politieke signatuur. Men moet dit in zijn toenmalige context zien, waarin televisie als nieuw medium argwaan wekte en radiomedewerkers met ervaring en prestige dat nieuwe experiment liever aan jonge collega's overlieten. Daarnaast werden veel mensen van buiten de omroep geëngageerd. Zo werden alle filmopdrachten uitbesteed aan externe cineasten/filmopereaters en schakelde men pers- en radiojournalisten in om de beelden van commentaar te voorzien.

Radio- en dus ook televisienieuwsuitzendingen dienden volgens de omroepwet (artikel 3) "te gebeuren in een geest van volstrekte onpartijdigheid". Naar analogie met de politieke vertegenwoordiging binnen de omroepstructuur, kreeg het begrip "onpartijdigheid" hier de invulling van "gelijke representatie van de drie grote politieke partijen" in de radio- en televisie-uitzendingen (*Ibid.*, 170). Dat "onpartijdigheid" werd vertaald als "gelijke representatie" van de grote politieke machten, werd door de

---

⁸ In de omroepwet van 1960 werd dit beginsel geherformuleerd als een "evenredige vertegenwoordiging" volgens de samenstelling van het parlement. De kernredenering luidde immers: hoe correcter (evenrediger) de vertegenwoordiging, hoe groter de kans op evenwichtige representatie (Burgelman, 1990, 537-539; Desmet, 2005, 183-184).

televisienieuwsredactie als evident beschouwd en toegepast. Elke politieke partij oefende zelf toezicht uit op de naleving van deze regel. Bij vermeende of daadwerkelijke benadeling werd via krantenberichten uiting gegeven aan het ongenoegen en/of klacht ingediend bij de Raad van Beheer.

Binnen het NIR-INR voerde de Raad van Beheer, die als vanzelfsprekend werd samengesteld en ingevuld door de drie grote politieke families, een "conflictvermijdend beleid" (Burgelman, 1990, 326-341). Dit hield in dat men, om rechtstreeks ingrijpen van de overheid te voorkomen, een intern document opstelde met "vaste regels en gewoonteregels voor de uitzending van de nieuwsberichten".⁹ Het algemene basisprincipe hiervan was dat de journalisten en de nieuwsberichten de staat moesten ondersteunen. Noch de regeringsbeslissingen, noch de bestaande politieke machtsverhoudingen mochten worden gecontesteerd. Het document voorzag in punt 3 een gedetailleerde opsomming van beschikbare inlichtingsbronnen. Daartoe behoorden de officiële mededelingen van de regering (ministers), de resoluties of beslissingen van de belangrijke besturen, de parlementaire fracties, de syndicale organisaties, de vaderlandslievende verenigingen, de culturele verenigingen, de officiële persagentschappen en de nieuwsberichten van buitenlandse omroepen. Vertegenwoordigers van oppositiestemmen komen niet voor in de opgesomde lijst van mogelijke nieuwsbronnen. Punt 7 en 12 van ditzelfde document bevestigden dit trouwens door te stellen dat "polemiekt moet vermeden worden" en dat NIR-INR-berichtgeving tot enig doel heeft "de luisteraars spoedig in te lichten" waarbij de luisteraar dan zelf "de interpretaties of de kommentaar zoekt in een krant of in meerdere kranten". Alle punten in het bewuste document beschouwd, kunnen we besluiten dat enkel die feiten en gebeurtenissen die boven partijkritiek verheven waren en/of zo gepresenteerd werden, aan bod konden komen (zie ook Burgelman, 1990, 399). Op die manier bepaalde de Raad van Beheer, (lees: de overheid) wie met welke standpunten in het nieuws mocht komen.¹⁰ Burgelman (1990, 403) sprak wat deze periode betreft terecht over het "servitutekarakter" van de openbare omroep tegenover de bestaande politieke machten. In andere analyses toont Burgelman (1988; 1990) aan dat

---

⁹ Raad van Beheer, 9 mei 1950. De overheid kon direct en rechtstreeks ingrijpen omdat de minister van verkeerswezen en PTT, tevens ook voorzitter van de Raad van Beheer van het NIR-INR, elke beslissing van de Raad van Beheer kon vernietigen indien hij die strijdig achtte met de wetten, de koninklijke besluiten of het algemeen belang (omroepwet 1930, art. 6; Burgelman, 1990, 74-75).

¹⁰ Artikel 3 van *Vaste regels en gewoonteregels voor de uitzending van de nieuwsberichten*, Raad van Beheer, 9 mei 1950 (Burgelman, 1990, 533). Bij de herziening van dit document in 1966 werden de informatiebronnen uitgebreid. Alle latere versies van het document behielden de opsomming van 1966 tot de aanpassing van 1987.

er naar aanleiding van radioberichtgeving over de Tweede Wereldoorlog, over de koningskwestie of over de schoolstrijd effectief rechtstreekse tussenkomsten gebeurden. Het betrof bijvoorbeeld contacten (telefonisch en schriftelijk) tussen regeringsleden en Jan Boon (algemeen directeur NIR), Karel Goris (sectiehoofd radionieuws) en Nic Bal (sectiehoofd televisienieuws) die onder andere resulteerden in een expliciet verbod op het berichten over bepaalde gebeurtenissen, het dicteren van voor te lezen commentaarteksten enzovoort.

Een analyse van het televisienieuws uit die periode toont aan dat de nieuwsjournalistiek ook zo functioneerde. De dagelijkse journaals bevatten vooral positief economisch nieuws, mededelingen van regeringsbeslissingen (zonder duiding of kritiek) en luchtigere beelden die een levendige Vlaamse volkscultuur representeerden. Politiek nieuws werd zakelijk gepresenteerd, als betrof het niet voor discussie vatbare feiten. Dergelijke "nieuwswaardige gebeurtenissen" werden enthousiast aangereikt door nationale, provinciale en gemeentelijke besturen (Desmet, 2005, 153).

Protest tegen deze praktijken werd in hoofdzaak geuit door de *Algemene Belgische Persbond* (ABP), die binnen de geschreven pers was ontstaan en in deze periode weigerde om radio- en televisiejournalisten als leden op te nemen. Met dit verzet wees de persbond er op dat er geen garantie was op de onafhankelijkheid en persvrijheid van de radio- en televisienieuwsdienst, noch op de vrijwaring van inmenging van de uitvoerende macht. De persbond voegde daar aan toe dat vaste radio- en televisiemedewerkers door de omroepwet officieel als ambtenaren werden beschouwd en dus niets meer waren dan woordvoerders van de regering (*Ibid.*, 164-173). Dit sloot aan bij een groter wantrouwen tegenover de openbare omroep, waarvan men de financiering met overheidsgeld als oneerlijke concurrentie (Luykx, 1974, 161) beschouwde en dat gewogen en te licht bevonden werd, in vergelijking met de grote verscheidenheid aan krantentitels, elk met een eigen kleur, duiding en opinie.

2. Plicht tot partijverantwoorde journalistiek (1960-1979)

Op het einde van de jaren 1950 vond inzake journalistieke verplichtingen een verschuiving van staats- naar partijplicht plaats. De politiek fragiele situatie van na de Tweede Wereldoorlog leek voorbij, de staatsveiligheid was opnieuw gegarandeerd, op sociaaleconomisch vlak ging alles beter en de

principes van een partijen- en overlegdemocratie kregen steeds meer voet aan de grond. In deze geest ontstond in 1960 een nieuwe omroepwet.¹¹ Het NIR-
INR onderging daarbij een grondige structuurverandering en bestond voortaan uit drie componenten: een *Instituut voor Gemeenschappelijke Diensten* (IGD), de *Belgische Radio en Televisie* (BRT) en de *Radio et Télévision Belge* (RTB). Binnen de BRT (en de RTB) kreeg televisie, dat het experimentele stadium voorbij was en duidelijk niet meer zou verdwijnen, voortaan een zelfstandig statuut, evenwaardig aan dat van de radio. Hierdoor ontstond voor de televisie een nieuwe beleidsstructuur en een nieuw personeelsorganigram, dat die van de radio weerspiegelde. Tegelijk werd de Raad van Beheer opgesplitst in een afzonderlijke Nederlands- en Franstalige raad. De Nederlandstalige, die dus de Raad van Beheer van de BRT werd, bestond uit vier katholieken, vier socialisten en twee liberalen. In deze samenstelling waren dus (opnieuw) enkel de drie grootste partijen vertegenwoordigd, maar nu conform de nieuwe omroepwet (1960) in een vertegenwoordiging die evenredig was met de samenstelling van het parlement.

Aan de leden van de televisienieuwsredactie werd een individuele politieke kleur toegekend, op basis waarvan elke journalist geacht werd "zijn" partijstelsel te vertegenwoordigen. Van hogerhand bewaakte men nauwlettend de evenwichtige verdeling van partijstemmen binnen de nieuwsredactie. Dit belette niet dat sommige journalisten weigerden om hun partijfiche in te vullen. Het antwoord van de partijgepolitiseerde Raad van Beheer was even verrassend als pragmatisch: men kende de journalist in kwestie zelf een politieke kleur toe, waarbij men er over waakte dat de partijrepresentatie van de nieuwsredactie overeenkwam met de feitelijke partijmachtsverhoudingen. Dit betekende concreet dat een journalist die weigerde kleur te bekennen, door de Raad van Beheer – die het politieke label van elke individuele journalist in de praktijk dus soms relativeerde – bijvoorbeeld als "socialist" kon worden bestempeld omdat het evenwicht zulks vereiste. Walter Geerts, BRT-televisiejournalist (1966-1982), behoorde zo tot één van de pioniers van de "partijlozen". In een interview in 2002 drukte hij zijn verbazing uit over het feit dat hij ooit van Adriaan Verhulst, voorzitter van de Raad van Beheer (1969-1979; 1984-1988), vernam dat hij door de BRT-top altijd bij de Volksunie werd ingedeeld.¹²

De nieuwe omroepwet van 1960 bood aan journaaluitzendingen een grotere juridische bescherming tegenover tussenkomsten van de uitvoerende macht door preventieve censuur op de televisienieuwsuitzendingen

---

¹¹ Wet van 16 mei 1960 houdende organisatie van de Instituten der Belgische Radio en Televisie (B.S., 21 mei 1960).

¹² Interview Walter Geerts, april 2002, VRT (Desmet, 2005, 201).

onmogelijk te maken. Opvallend was wel het verschil tussen de Nederlandstalige en Franstalige versie van de wettekst. De Nederlandse tekst sprak over "nieuwsuitzendingen" in beperkende zin, terwijl de Franse tekst verwees naar alle informatieve programma's, "les émissions d'information". Concreet betekende dit dat aan Vlaamse zijde nog steeds preventieve censuur mogelijk was op alle informatieve programma's die niet tot het journaal behoorden, terwijl zulks bij de RTB onmogelijk was (Ceuleers, 1976, 18-19; Voorhoof, 1982). Dit verbod op een preventieve censuur van nieuwsuitzendingen getuigde van een geleidelijk groeiende erkenning van de journalistieke onafhankelijkheid. Die leidde in 1963 ook tot de mogelijkheid om journalisten van de BRT- of RTB-nieuwsdiensten voortaan de titel van "beroepsjournalist" toe te kennen.¹³ In diezelfde periode verzachtte de ABP haar standpunt en mochten (eigenlijk sinds de invoering van de omroepwet van 1960) ook BRT- en RTB-journalisten zich officieel bij de beroepsorganisatie aansluiten.

Aansluitend stond in de nieuwe omroepwet dat onder andere politieke partijen, gezien het groeiend belang van het nieuwe medium televisie, in de toekomst zelf voortaan de mogelijkheid en de zenduren moesten krijgen om hun visie rechtstreeks aan de kijker voor te stellen. Daarom werden de BRT en de RTB verplicht voortaan gastprogramma's (in 1979 omgevormd tot "uitzendingen door derden") uit te zenden en daarvoor in de mate van het mogelijke personeel en technische middelen ter beschikking te stellen (Herroelen, 1982, 35-36).¹⁴ Voor het maken van de partijpolitieke gastprogramma's kwamen aanvankelijk enkel de grote politieke fracties in aanmerking, conform de evenredige vertegenwoordiging in het parlement. Verder maakte de nieuwsdienst, zonder dat men daartoe verplicht was, ook (nieuwe) programma's die politici en partijverantwoordelijken een mededeliingsplatform boden. Zo waren er de jaarlijks terugkerende *Toespraken* van regeringsleden en/of van leden van het koningshuis, de *Debatten en gesprekken* (sinds 1967) en de extra rubrieken naar aanleiding van verkiezingen (Desmet, 2005, 206-231). In deze en andere programma's werden met mondjesmaat nieuwe informatiebronnen aangeboord, zoals persconferenties en partijdagen van grote politieke fracties. Tegelijk begon men ook te berichten over nationale betogingen en stakingen of over de vragen en eisen van vakbonden.

Sinds 1964 werd binnen de televisienieuwsdienst de innovatie van de beeldband, die de synchrone opname van beeld en klank drastisch

---

¹³. Wet van 30 december 1963 omtrent de erkenning en bescherming van de titel van beroepsjournalist (B.S., 14 januari 1964 en 29 februari 1964).

¹⁴. Dit onderdeel van de omroepwet van 1960 werd geregulariseerd in het Koninklijk Besluit van 2 juli 1964.

vereenvoudigde, geleidelijk aan ingevoerd. Deze technologische innovatie leidde tot een gecontesteerde nieuwe vorm van journalistiek. Het liet journalisten toe om voortaan te experimenteren met montagetechnieken. Interviews dienden zo niet meer in hun totaliteit te worden getoond, maar konden worden verknipt. Zo konden journalisten voortaan iedereen aan het woord laten (en dus trouw blijven aan het mededelingsprincipe) en tegelijk verschillende standpunten duidelijker met elkaar laten contrasteren. Het televisiejournaal en andere nieuwsdienstprogramma's werden zo een nieuw platform van confrontatie. De toepassing van deze techniek lokte fel protest uit. Dit leidde onder andere tot vragen ter verantwoording in het parlement, tot spraakmakende incidenten, tot gerechtelijke dagvaardingen van de BRT en tot het opeisen van een "recht van antwoord".¹⁵ De situatie escaleerde dermate dat de BRT voor tal van binnenlandse onderwerpen moeilijkheden ondervond om interviews los te krijgen. Hierop besloot men binnen de omroep de controlemogelijkheden te verhogen. Een vernieuwd algemeen personeelsstatuut (opgemaakt en goedgekeurd tussen 1966 en 1969) gaf de Raad van Beheer onder andere de bevoegdheid om journalisten te beoordelen op beroepsfouten volgens de algemene toezichts- en tuchtmaatregelen. Op basis van artikel 48 van ditzelfde personeelsstatuut legde de BRT-leiding een volstrekt publicatieverbod op aan alle personeelsleden (inclusief journalisten). Uitzonderingen hierop konden enkel worden gemaakt door de directie, na lezing van de voor publicatie voorgelegde tekst. Deze maatregel belette journalisten om voortaan publiek hun mening te uiten zonder voorafgaand akkoord door de BRT-directie. Er werd ook een nieuw document *Voor- schriften, gebruiken en aanbevelingen inzake radio- en televisieberichtgeving* geschreven op basis van de beslissingen van de Raad van Beheer van 26 juli 1965 en 13 juni 1966. Als officieel uitgangspunt gold de in de omroepwet van 1960 terug te vinden zinsnede "in een geest van strenge objectiviteit", die moest worden nagestreefd. Hierop voorzag het document tal van controle- middelen. Eerst en vooral werden extra criteria uitgewerkt om beroepsfouten van journalisten vast te stellen. Daarnaast werd een hiërarchisch controlesys- teem vastgelegd. Concreet betekende dit dat elke reportage van de nieuwsdienst en elk journaal voor uitzending door de redactiesecretaris en/of directeur actualiteit moest worden gecontroleerd. Zelfs indien deze laatste zijn goedkeuring had gegeven, kon de directeur-generaal toch nog steeds overgaan tot een weigering. In tegenstelling tot de RTB, werd bij de BRT alle eindverantwoordelijkheid voor controle bij de directeur-generaal (op dat

---

¹⁵ Het recht tot antwoord voor radio en televisie bleef federale materie. De federale wetgever vaardigde daartoe in 1977 een wet uit; wet van 4 maart 1977 ter aanvulling van de wet van 23 juni 1961 betreffende het recht tot antwoord (B.S., 15 maart 1977).

ogenblik Paul Vandenbussche) gelegd. Hij kreeg het laatste woord en diende hierover geen verantwoording af te leggen aan de Raad van Beheer, hoogstens *post factum* (Ceuleers, 1976, 23).

In deze context begonnen de televisiejournalisten een interne en publieke strijd voor grotere partijonafhankelijkheid. Ze wantrouwden de BRT-beleidsverantwoordelijken en de leden van de Raad van Beheer steeds meer en werden in hun verzet gesteund door de *Belgische Bond van Radio- en TV-journalisten*.¹⁶ Journalist Maurice Dewilde groeide uit tot een voortrekker, boegbeeld en mythisch symbool van deze strijd. Dit kritisch verzet bracht journalisten ertoe zichzelf steeds sterker te profileren als experts, die minutenlang in beeld duiding verschaften en (steeds korter wordende) interviewfragmenten aan elkaar praatten. Karel Hemmerechts, in 1974 benoemd tot bestuursdirecteur Informatie, schreef al in 1975 een *Commentaar bij de Voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake radio- en televisieberichtgeving* van 1966. De journalistieke regels en deontologie werden hierin verder uitgewerkt (*Ibid.*, 88, 103-109). Enerzijds erkende deze commentaar de legitimiteit van een reeks technieken die door televisiejournalisten werden gebruikt waaronder het knippen in interviews en het monteren van het bericht. De journalist kreeg hiermee een betere bescherming tegen kritieken van buitenaf. Anderzijds bevatte de commentaar ook een reeks "not dones". Zo verbood deze commentaar journalisten expliciet om eigen stellingen in te nemen, andermans standpunten bij te treden of er sympathie voor te laten blijken. Het was ook verboden om binnen programma's van de nieuwsdienst campagnes voor bepaalde doelen te steunen, ook indien over het nut van deze campagnes bij de bevolking ruime eensgezindheid bestond.¹⁷

De structuur waarin televisiejournalisten opereerden, veranderde intussen ook. De grondwetsherziening van 1970, die een federaliseringsproces opstartte door binnen het unitaire België een Nederlands- en Franstalige cultuurgemeenschap (evenals een Vlaams, Waals en Brussels gewest) op te richten, leidde ertoe dat de Vlaamse openbare omroep voortaan onder twee overheden ressorteerde. De nationale (federale) overheid bleef bevoegd voor technische aspecten (toekennen golflengtes en vergunningen, bekabeling van

---

¹⁶. De *Belgische Bond van Radio- en TV-journalisten* ontstond in 1960 en was feitelijk een verruiming van de in 1946 opgerichte *Belgische Vereniging van de Radiopers – Association Belge de la Presse Radiophonique* (Desmet, 2005, 165). Belangrijk is dat deze nieuwe bond erkend werd door de APB als één van haar gespecialiseerde beroepsverenigingen.

¹⁷. De commentaar bij de Voorschriften bevat hier uitdrukkelijke verwijzingen naar eerdere betwistingen rond de tv-enquête *mijnalarm* (1966 - Maurice Dewilde) en *ontwikkelingslanden* (1974 - Walter Geerts).

het land), voor het innen van kijk- en luistergeld, voor het maken van regeringsmededelingen, voor publicitaire aangelegenheden en voor het IGD (Voorhoof, 1982, 101-102). De Nederlands- en Franstalige cultuurgemeenschap kregen echter toezicht op alle beleidsaspecten van respectievelijk de BRT en RTB.¹⁸ Dit betekende dat de Nederlandstalige politieke partijen voor het eerst autonoom een omroepbeleid konden uitstippelen.¹⁹ De feitelijke impact hiervan werd pas duidelijk vanaf 1973. Ten eerste diende door toepassing van artikel 10 van de wet op ideologische strekkingen (beter bekend als het cultuurpact) de radio- en televisie-instituten in de samenstelling van hun bestuurs- en beheersorganen de evenredige vertegenwoordiging van de politieke fracties in elke Cultuurraad in acht te nemen (Neels & Voorhoof, 1999, 106-113). Het sinds 1930 toegepaste benoemingsbeleid werd hiermee bestendigd. Belangrijker was echter dat deze regel leidde tot een bijna volledige vernieuwing van de Raad van Beheer in 1973. Slechts vier op de dertien leden behoorden voordien ook tot die raad.²⁰

Onder de politieke fracties ontketende zich vervolgens een ongeziene strijd waarin de leden van de Raad van Beheer meer dan ooit als vertegenwoordigers en directe belangenverdedigers van hun politieke families optraden. In deze debatten stond het verwerven en versterken van eigen invloeden en het afzwakken van die van anderen centraal. Het aanvechten van (vermeende) inbreuken op de objectiviteit van de nieuwsredactie en haar berichtgeving werd meer en meer gestuurd door politieke na-ijver dan door de feiten zelf. Dit blijkt onder andere uit de beoordelingen van de Raad van Beheer op een resem klachten ingediend door partijvoorzitters of (verzuilde) belangengroepen in 1977.²¹ In enkele in het archief bewaarde dossiers (1977) redeneerde de Raad van Beheer dat een pluriforme redactieploeg voldoende garanties bood voor een evenwichtige selectie van het nieuws en de nieuwspresentatie. Dit stopte het politieke ongenoegen echter niet. Zo klaagde CVP-voorzitter Wilfried Martens in 1979 dat "socialisme en liberalisme als ideologieën wel aan hun trekken kwamen in radio en televisie", maar de christendemocratie niet. Hij ervoer dit als

---

¹⁸. Door de wet van 21 juli 1971 werden de audiovisuele omroepen erkend als culturele materie.

¹⁹. Tussen 1968 en 1978 vielen de 'traditionele partijen' uiteen in Vlaamse en Franstalige partijen.

²⁰. Om hieraan tegemoet te kunnen komen, werd bij de installatie van de nieuwe Raad van Beheer het aantal leden opgetrokken van tien naar dertien. De nieuwe raad ging van start op 4 juni 1973.

²¹. VRT Documentenarchief, Nieuwsdienst, Dossiers Nieuwsjournaals en Panorama.

"des te erger, omdat we [CVP] nochtans onze mensen hebben in de raad van beheer en in de directie. Maar die zijn niet in staat de objectiviteit te doen respecteren".²²

Omgekeerd liet ook de SP-voorzitter Karel Van Miert in een mini-enquête onder de partijvoorzitters (1981) weten dat hij zich op bepaalde ogenblikken benadeeld voelde.²³ De toenmalige PVV-voorzitter Willy De Clercq daarentegen had de indruk dat "de socialisten zeker héél goed aan hun trekken kwamen", dat "stelselmatig de PVV niet krijgt waar ze recht op heeft", maar dat "als de PVV een klacht richt tot de redactie er daar gewoonlijk wel een gunstige reactie op komt". De Volksunie-jongeren dienden dan weer een klacht in omdat ze geen kans hadden gekregen hun mening in het journaal te brengen, en dit in tegenstelling tot de CVP-jongeren.²⁴ Professor Luk Boone omschreef dit fenomeen – het buitenproportioneel opblazen van kleinigheden tot 'incidenten', om meer aandacht voor de eigen politieke familie te creëren – in 1977 als "pseudo-evenementualiteit". De journalisten gingen hiertegen in en beschouwden de beleidsverantwoordelijken binnen de omroep en de leden van de Raad van Beheer als "partijlakeien" (Dejonghe, 2003, 66). De *Belgische Bond van Radio- en TV-journalisten*, die op enkele uitzonderingen na alle omroepjournalisten groepeerde, mengde zich natuurlijk in deze discussie en ging steeds meer wegen op het nieuwsbeleid. De bond verkreeg inspraakrecht in de Raad van Beheer van de omroep, ondersteunde stakingen en protestacties van journalisten, verdedigde hen steevast bij geschillen en eiste een afzonderlijk statuut voor journalisten. Gesteund vanuit deze acties werden de *Voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake radio- en televisieberichtgeving* en de bijhorende *Commentaar* in 1980 aangepast. Die aanpassing was ook het gevolg van een nieuw omroepdecreet, dat in december 1979 werd goedgekeurd en het televisiebeleid van de jaren 1980 mee zou bepalen.²⁵

---

²². "Hoe objectief is de BRT", *Gazet van Antwerpen*, X (30 oktober 1979).

²³. We verwijzen hiervoor naar een bespreking van deze enquête in Van Laeken, Tieleman & Voets (1985, 32-45).

²⁴. Congres CVP-jongeren, uitgezonden op 16 oktober 1977, klacht ingediend door K. Van Reeth, VUJO. De Raad van Beheer oordeelde dat "het item handelde over het standpunt ten overstaan van het Egmontpact en dat enkel CVP-jongeren zich hierover uitspraken".

²⁵. Decreet van 28 december 1979 houdende het statuut van de Belgische Radio en Televisie, Nederlandse Uitzendingen (B.S. 25 januari 1980).

3. PLICHT TOT OBJECTIVITEITSVERANT- WOORDE JOURNALISTIEK (1980-1989)

Het nieuwe omroepdecreet compliceerde de bestaande toestand door een "uitbreiding van de eis tot objectiviteit voor alle informatieve programma's" op te leggen. Op basis van deze passage kwamen zowat alle programma's van de nieuwsdienst voortaan onder vuur te liggen. De "objectiviteit" van journalisten werd met de regelmaat van de klok betwist. De steun die journalisten (hoe dan ook) van hun vakbonden kregen, kon hier weinig aan verhelpen. Johan Fleerackers, regeringscommissaris in de Raad van Beheer van de omroep (1971-1977) en vanaf 1980 bestuurslid in die Raad van Beheer, stelde dat het objectiviteitsdiscours leidde tot "een soort paranoïde situatie van de politici ten aanzien van de BRT" (Van de Walle, 1986, 89). Burgelman ging verder en concludeerde dat politici vaak een klacht over inbreuken op de objectiviteit van bepaalde berichtgeving formuleerden als voorwendsel, vanuit de redenering dat berichtgeving per definitie een politiek en/of economisch doel ten goede moest komen (Burgelman, 1984, 252-258).

De ophefmakende "zaak-Buyle" (1981-1987) staat symbool voor de vele problemen waarin de omroepjournalistiek in de jaren 1980 verzeild raakte.²⁶ De twistpunten gingen onder meer over de politieke invulling van het bericht "objectiviteit" en over het BRT-ambtenarenstatuut, waarin de rechten, plichten en positie van de journalist omschreven werden. Op basis van verscheidene juridische uitspraken in de zaak-Buyle, besloot de omroep om de interne *Voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake radio- en televisieberichtgeving* in 1987 opnieuw aan te passen. In vergelijking met de vorige versie uit 1980 werd eerst en vooral een aantal definities van het omstreden begrip "objectiviteit" opgenomen. Daarnaast werd aan de eis tot objectiviteit een afzonderlijke nota toegevoegd die het onderscheid verduidelijkte tussen "kritisch", "maatschappijkritisch" en "systeembevestigend" te zijn. Kritisch zijn werd daarbij ingevuld als "een onderzoek instellen naar de bronnen om de juistheid van de feiten te achterhalen" en als het aandacht besteden aan "een alertheid dat alle onderwerpen voldoende aan bod komen". De nieuwe voorschriften legden ook twee nieuwe deontologische eisen op.

---

²⁶ Aanleiding was het interview van radiojournalist Buyle met formateur Wilfried Martens op 14 december 1981. Buyle had een "hard" interview afgenomen en werd daarvoor door de BRT gesanctioneerd. Buyle tekende beroep aan bij de Raad van State. De reeks opgestapelde conflicten resulteerde uiteindelijk in een beslissing van de Raad van Beheer tot ontslag van Buyle op 25 augustus 1987.

De eerste hield in dat journalisten een maatschappijkritische ingesteldheid mochten hebben, maar die niet tot uiting mochten brengen in hun journalistiek werk. De tweede deontologische eis stipuleerde dat BRT-journalisten zich "in de dienst en ook buiten de dienst" moesten

"onthouden van alle handelingen en verklaringen die het publiek kunnen doen twijfelen aan de onpartijdigheid van de journalist".

Verder bepaalden de nieuwe voorschriften een aantal regels voor het afnemen en bewerken (monteren) van interviews. Het document bakende onder andere af wie geïnterviewd kon worden (rekening houdend met de eisen van het medium, de deskundigheid en de representativiteit van de persoon in kwestie) alsook van welke interviewstijl men gebruik mocht maken (beroepspolitici konden een hard interview krijgen, maar minder getrainde gesprekspartners veronderstelden een zachtere aanpak).

Tussen 1980 en 1990 daalde het gemiddelde aantal binnenlandse politiek en sociopolitieke journaalonderwerpen van ruim 30% naar ongeveer 10% (Desmet, 2005, 325-327). Deze zeer opvallende neerwaartse trend kan niet anders verklaard worden dan als een vorm van journalistieke zelfcensuur, ingegeven door angst om (nogmaals) van "niet objectieve verslaggeving" te worden beschuldigd. Daarenboven versterkten ontwikkelingen in de zaak-Buyle de onzekere positie van de omroepjournalist. Blijkbaar kon men als journalist niet gegarandeerd rekenen op bescherming vanuit het omroepbeleid, op steun in de Raad van Beheer, op bindende adviezen van commissies, op een eenduidige rechtspraak en op onverdeelde in de *Belgische Bond van Radio- en Televisiejournalisten*. In een dergelijk klimaat groeide binnen de televisienieuwsredactie een cultuur van individualisme. Enkel doorgewinterde journalisten (zoals William Van Laeken, Geert van Istendael, Guy Polspoel, Paul Muys en Tuur Van Wallendael) waagden zich nog aan binnenlandse politieke berichtgeving. Anderen probeerden zich in één of ander domein te specialiseren en zich daar als expert te profileren. (Bijvoorbeeld: Dirk Sterckx voor Europaberichtgeving, Leo Stoops voor juridische verslaggeving en Paul D'Hoore voor financiële berichtgeving.) Enerzijds pakten ze zelfzeker uit met hun meesterschap en dossierkennis. Anderzijds was duidelijk dat elkeen de nodige voorzichtigheid aan de dag legde en/of voldoende indekking zocht om nieuwe rechtszaken te vermijden. Of de journalisten deze dubbele strategie zelf zagen of onderkenden was minder klaar. Net daarom menen we des te meer hier te kunnen spreken van een *chilling effect*. Ondertussen verzetten verschillende leden van de Raad van Beheer en bij momenten zelfs de hele Raad zich tegen manifeste partijpolitieke druk en ijverden ze zelf ook voor een politiek onafhankelijke

positie (Verhulst, 1989). Dit belette echter niet dat de personeelsleden van de omroep, in het bijzonder de journalisten en de vakbonden, hen bleef beschouwen als partijfunctionarissen.

4. PLICHT TOT PUBLIEKSGERICHTE JOURNALISTIEK (1989-1997)

4.1. Nieuwe concurrentie leidt tot keuzevrijheid

De politieke kritiek op de nieuwsdienst en op de openbare omroep in zijn geheel, nam niet af. Vooral vanuit liberale hoek werd al lang aangedrongen op een alternatief voor de "rode burcht", zoals de BRT kritisch werd omschreven. Dat alternatief zou er komen op het einde van de jaren 1980, toen het omroeplandschap drastisch hervormd werd en de BRT-televisie na ruim 35 jaar monopolie concurrentie kreeg. In oktober 1988 werden de eerste Vlaamse regionale televisiezenders opgericht en op 1 februari 1989 zond de Vlaamse Televisie Maatschappij (VTM) haar eerste programma uit. Deze evoluties, ingegeven door het neoliberale economische rentabiliteitsdenken van de overheid en van Europa,²⁷ waren rechtstreekse gevolgen van de gewijzigde wettelijke context voor omroepreclame in 1987²⁸ en de verdere uitwerking van het maxi-omroepdecreet van 1991.²⁹ Door enerzijds de overheidsdotatie voor de openbare omroep fors te verhogen (1989) en haar meer flexibiliteit en autonomie toe te kennen (1991) en door anderzijds een reclamemonopolie toe te kennen aan VTM, installeerde de overheid op gemeenschapsniveau een duale omroepmarkt. Regionale omroepen werden dan weer gecompenseerd voor het eventuele verlies van advertentie-inkomsten door de komst van VTM.

---

²⁷ Het groenboek van de Europese Commissie van 1984 werd in 1989 omgezet tot Richtlijn 89/552/EEG, Televisie Zonder Grenzen (*Publicatieblad van de Europese Gemeenschap. Richtlijn* (PB.L.) 17 oktober 1989, 289/23).

²⁸ De wet betreffende de radiodistributie- en de teledistributienetten en betreffende de handelspubliciteit op radio en televisie (28 januari 1987, B.S., 6 februari 1987) bepaalt dat de bevoegdheid voor omroepreclame van de federale regering naar de Gemeenschappen wordt overgedragen. Het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 november 1987 betreffende de erkenning van de Vlaamse Televisie Maatschappij, als niet-openbare televisievereniging zich richtend tot de gehele Vlaamse Gemeenschap (B.S., 7 januari 1988).

²⁹ Decreet van 27 maart 1991 houdende het statuut van de Nederlandse Radio- en Televisie-uitzendingen in België, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap (B.S., 6 juni 1991).

In dit nieuwe mediabeleid van de jaren 1990, waarin men de economische concurrentie meer ruimte wou laten en de "keuzevrijheid" van de kijker hoog werd aangeschreven, wou de overheid haar controle en greep op de televisie-omroepen echter niet verliezen. Ze trad op als basisregulator door het erkennen van zendvergunningen, het vastleggen van regio's (voor regionale zenders) en voor bestuursorganisatorische bepalingen. In het omroepdecreet (1991) voorzag de Vlaamse overheid tevens in de oprichting van een bijzondere controle-instantie, namelijk de "*Vlaamse Geschillenraad voor niet-openbare televisieverenigingen*". Deze raad nam ook beslissingen over klachten met betrekking tot nieuwsuitzendingen. In 1994 breidde de bevoegdheid van de Geschillenraad uit tot alle geschillen inzake radio en televisie, inclusief de publieke omroep.

In een belangrijk onderdeel van diezelfde omroepwet omschreef de overheid haar eisen met betrekking tot de informatieve programma's, in het bijzonder met betrekking tot het journaal. Alle omroepen dienden zich te houden aan de bepalingen van artikel 78 omtrent de bescherming van

"minderjarigen en het niet uitzenden van programma's die aansporen tot haat op grond van ras, geslacht, godsdienst of nationaliteit".

Verder hanteerde de overheid verschillende normen naargelang het omroepbestel. Voor de particuliere omroep VTM bleven de bepalingen minimaal. VTM diende een "verscheidenheid aan programma's, inzonderheid inzake ontspanning en informatie" en "dagelijks minstens twee journaals, verzorgd door een eigen redactie" uit te zenden.³⁰ De regionale omroepen dienden regionale informatie en journaals te brengen die

"beantwoordden aan de gangbare normen van journalistieke deontologie met waarborgen voor onpartijdigheid en redactionele onafhankelijkheid".

Voor de openbare omroep bleef de oude verplichting over "objectieve berichtgeving" echter overeind. Artikel 21 van het decreet (1991) stelde dat alle informatieve programma's, mededelingen, programma's met een informatieve inslag en informatieve programmaonderdelen "onpartijdig en waarheidsgetrouw" dienden te zijn. In het bijzonder stipuleerde het decreet dat alle programma's van de nieuwsdienst dienden te beantwoorden aan de normen inzake journalistieke deontologie. De redactionele onafhankelijkheid van de

---

³⁰. Besluit van de Vlaamse regering van 11 mei 1988 betreffende het programma-aanbod van niet-openbare televisieverenigingen (B.S., 1 juni 1988). Bekrachtigd in Decreet van 27 maart 1991 houdende het statuut van de Nederlandse Radio- en Televisie-uitzendingen in België, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap (B.S., 6 juni 1991).

nieuwsdienst diende gegarandeerd te worden door een redactiestatuut. Dat redactiestatuut diende, evenals een journalistieke code, te worden opgesteld door de gedelegeerd bestuurder van de openbare omroep, en dit in overleg met de representatieve vakverenigingen.

Hoewel de openbare omroep sinds het via de kabel aanbieden van een ruimer televisieaanbod (vanaf het begin van de jaren 1970) al te kampen had met een strijd om de kijker – in het geval van de BRT vooral een strijd met Nederland – brak deze strijd pas echt in volle hevigheid los toen VTM een Vlaams alternatief bood. Het vergelijken van data over kijk-, bereik- en aandeelcijfers werd onmiddellijk en algemeen aanvaard als een ideaal beoordelingscriterium om de marktposities van de omroepen te bepalen. Deze gegevens vormden trouwens ook een wezenlijk instrument om het eigen bestaansrecht te legitimeren en te verantwoorden. Zowel het publiek, overheid, productiehuizen, programmamakers, adverteerders en sponsors moesten overtuigd worden. De particuliere omroepen wilden met hun kijkcijfers verantwoording afleggen tegenover hun adverteerders. Voor de openbare omroep dienden de cijfers dan weer als verantwoording voor het geïnvesteerde overheidsgeld en als een bewijs van haar nut voor het algemeen belang. Vooral in de beginjaren, toen VTM qua kijkcijfers de BRT(N) (Belgische Radio- en Televisieomroep Nederlandstalige Uitzendingen) verpulverde, had de openbare omroep het moeilijk om die zaken te bewijzen. De strijd om de kijker woedde in alle hevigheid en gold voor alle programma's. Ook het televisienieuws, waaraan zowel de openbare als de commerciële zenders prestige en geloofwaardigheid wilden ontlenuen, ontsnapte niet aan de dwang van de kijkcijfers.

4.2. Vind "zijne majesteit de kijker"³¹

Op het einde van de jaren 1980 verkeerde de nieuwsredactie van de BRT(N) in een penibele situatie. De fel bekritiseerde, versnipperde en geïndividualiseerde nieuwsdienst moest voortaan het hoofd bieden aan een geduchte concurrent. Vanuit het omroepbeleid kreeg de nieuwsdienst voortaan aanzienlijk grotere budgetten en meer zendtijd. Men wierf extra personeel aan ter ondersteuning van de nieuwsdienst. Een deel van het budget spendeerde men aan de uitbouw van een correspondentennetwerk. Er kwamen meer cameraploegen (van drie naar vijf), meer montagecellen, mobiele captatiewagens, een nieuw decor, een nieuwe generiek, een verhuis

---

³¹ Naar Van Roe (1999).

naar een nieuwe studio en de introductie van *Elektronische Nieuwsgaring* (ENS).³² De financiële en technologische vooruitgang veranderde echter tot aan de hervorming van de BRT(N) naar VRT (Vlaamse Radio en Televisie) (1997) nauwelijks iets aan de *Voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake radio- en televisieberichtgeving*. De nieuwe bestuursdirecteur informatie (Marc Gevaert) spande zich in om de trend van individualisering tegen te gaan en om onderling overleg te stimuleren. Dit leidde ertoe dat, zoals uit het maandelijks interne document "redactienieuws" (1989-1994) blijkt, de redactieploeg de kijkcijfers op de voet volgde en de eigen werking regelmatig evalueerde en eventueel bijstuurde. Daarbij bleef voorzichtigheid echter de norm en werd contestatie met het beleid of met externen vermeden. Inhoudelijk kwam er verandering met een parlementaire en Europese rubriek, met meer nieuws uit Wallonië, met meer aandacht voor *human interest* en voor misdaad en justitie. Globaal leverde de extra financiële input vooral meer buitenlandse en lokale reportages en meer sportnieuws op. De zuiver politieke thema's haalden echter (nog) minder zendtijd dan voorheen. Hieruit concluderen we dat de individuele zelfcensuur van weleer in deze periode evolueerde naar een redactionele zelfcensuur, gebaseerd op dezelfde nieuwscriteria.

Dat de openbare omroep minder politiek nieuws dan voordien bracht, hoeft echter niet alleen op zelfcensuur uit angst voor klachten over de 'objectiviteit' te wijzen. Het was ongetwijfeld ook ingegeven door de nieuwe concurrentie met VTM, dat van meet af aan scoorde met een totaal andere journalistieke invalshoek. Waar de BRT(N) traditioneel enkel "officiële hiërarchische bronnen" (zoals experts, politici, vertegenwoordigers, woordvoerders) aan het woord liet, koos VTM resoluut voor 'de man in de straat'. Door deze optiek positioneerde VTM zijn nieuwsopvatting lijnrecht tegenover die van de BRT(N). Het onderscheid tussen een kennis- en expertisebenadering enerzijds en een belevings- en ervaringsbenadering anderzijds was voor de kijker nooit eerder zo duidelijk gemaakt.

Het VTM-journaal maakte plaats voor 'dorpsstraatjournalistiek', waarin de beleving en de ervaring van de gewone man centraal stonden in plaats van de BRT 'wetstraatjournalistiek' waarbij de focus lag op interviews en verslaggeving vanuit de Wetstraat (Vandenbrande, 2007). Numeriek besteedde VTM ongeveer evenveel journaalonderwerpen aan binnen- als aan buitenlands nieuws, maar een vergelijking van de lengte van individuele items leert dat ongeveer 80% van een doorsnee-*VTM*-journaal binnenlandse reportages bevatte (Van Poecke & Van der Besien, 1991). Deze redactionele 'bottom-up'

---

³². VRT Documentenarchief, Dienstnota, Kris Borms, hoofdredacteur TV-nieuws aan DG-tv, *De prioriteiten van het journaal*, 8 april 1988.

aanpak sloeg aan en werd gesteund door een uitgekiend programmabeleid. Het VTM-nieuws sloeg onmiddellijk aan bij het grote publiek, de redactie beantwoordde zo perfect aan de verwachtingen van adverteerders, programmamakers en publiek, maar ook aan die van de meerderheidspartijen CVP en PVV die politiek hadden geijverd voor de demonopolisering van de omroep in de jaren 1980. Hetzelfde gold voor de regionale omroepen, die in de jaren 1990 met succes hun eigen regionale markt veroverden.

5. PLICHT TOT KWALITEITSVERANTWOORDE JOURNALISTIEK (1997-2008)

5.1. Een nieuwe wind

Halfweg de jaren 1990 viel te constateren dat het totale informatie- en nieuwsaanbod groeide. Dat meer burgers per dag naar een nieuwsjournaal keken, gaf aan dat nieuwsuitzendingen voor het publiek boeiender en toegankelijker werden. Vanuit dit perspectief was de overheid in haar opzet geslaagd. Tegelijkertijd toonden nieuwsstudies (Van Poecke & Van der Besien, 1991; Verstraeten & Perceval, 1991, 1994; De Bens & Paulussen, 2004; Vandenbrande, 2007) echter aan dat de uitzendingen van de BRT(N) en VTM uniformer werden. Terwijl het aanvankelijk door het publiek omarmde – maar door critici verguisde – VTM-nieuws stilzwijgend naar het BRT(N)-journaal toegroeide, modelleerde datzelfde BRT(N)-journaal zich al even stilzwijgend steeds meer naar de commerciële concurrent. De verschillen tussen beide journaals werden steeds kleiner. Het politieke en het buitenlandse nieuws raakte overal in de verdrukking. Vooral de particuliere omroepen kampten steeds meer met belangenvermengingen in het informatieaanbod vanwege sponsors, aandeelhouders, lokale besturen en politieke partijen. *De Vlaamse Raad voor Reclame en Sponsoring op radio en televisie (VRRS) (1993-1997)* voerde hier ambtshalve onderzoek naar uit. Zo stelde deze raad op verschillende tijdstippen inbreuken vast tegen het respecteren van de grens tussen informatie en reclame/sponsoring bij de regionale televisiezender AVS (Audio Video Studio).³³ Daarenboven liep het mediapluralisme ernstig gevaar naarmate steeds meer mediagroepen, uitgevers en omroepen concentraties aangingen, zowel met andere mediabedrijven als intern. De overheid stelde vast dat commerciële belangen

---

³³ Beslissingen VRRS 199604 d.d. 4 november 1996; VRRS 199701 d.d. 16 november 1997.

te veel de bovenhand kregen. Het liberale economische overheidsbeleid had tot (onrechtstreeks) gevolg dat de journalistieke onafhankelijkheid, ditmaal vanuit een nieuwe hoek, opnieuw werd bedreigd.

Bovenstaande vaststellingen, evenals de herziening van de *Europese Televisie Richtlijn* in 1997 beïnvloedden op belangrijke wijze de aanpassingen die de Vlaamse overheid nadien in haar omroepbeleid doorvoerde.³⁴ Algemeen verdedigde Europa het bestaan van de openbare omroepen, maar legde ze de lidstaten ook de verplichting op om mededinging en mediapluralisme te garanderen. Maatregelen die de vrije mededinging illegaal beperkten en de interne markt verstoorden, moesten worden geschrapt. Voor het beschermen van de vrijheid van meningsuiting en het garanderen van een brede waaier aan standpunten en opinies in de media stelde Europa dat er een limiet was voor het maximale aantal participaties in mediabedrijven en dat een gelijktijdige cumulatie van zeggingschap over of deelname in mediabedrijven moest belemmerd worden. Europa pleitte eveneens voor het recht van weerwoord, de bescherming van minderjarigen en de menselijke waardigheid.

De Vlaamse overheid vertaalde dit Europees beleid in het mediadecreet van 1997 en de daaropvolgende aanpassingen.³⁵ Dit decreet, dat onder andere ook instond voor de omschakeling van de parastatale BRT(N) tot de NV van Publiek recht VRT, leidde binnen de openbare omroep tot de opstelling van een nieuw "Redactiestatuut en deontologische code" voor journalisten.³⁶ Dit document, dat de vroegere *Voorschriften, gebruiken en aanbevelingen...* verving, werd sindsdien herhaaldelijk aangepast (laatste versie 1 juni 2007) en fungeert tot op heden als belangrijkste interne leidraad.³⁷

Het mediadecreet legde nieuwe kwaliteitsnormen voor het televisie-nieuwsjournaal vast. Zo bepaalde de overheid dat elke televisiedienst in Vlaanderen een nieuwsjournaal moest uitzenden. Het Vlaamse televisielandschap veranderde ook grondig nadat Europa in 1997 de twee omroepreclamemonopolies, namelijk de landelijke reclamemonopolies van de VRT-radio en van VTM-televisie, als een inbreuk tegen de Europese regelgeving had beoordeeld. De aanpassingen in 1998 maakten zo voorgoed een eind aan omroepreclamemonopolies en zette de deur open voor tal van nieuwe

---

³⁴. Richtlijn 97/36/EG. Deze wordt eind 2007 vervangen door de Richtlijn Audiovisuele Mediadiensten (AMD) Richtlijn 2007/65/EG (PB.L. 332/27).

³⁵. Decreten 29 april 1997 (B.S., 1 mei 1997), 17 december 1997 (B.S., 13 maart 1998) (*erratum* B.S., 28 juli 1998), 28 april 1998 (B.S., 20 mei 1998) (*erratum* B.S., 10 november 1998), en 7 juli 1998 (B.S., 18 juli 1998), zelf gewijzigd bij decreet van 15 december 1998 (B.S., 31 december 1998).

³⁶. Dit document omschrijft ook wie in deze context als "journalist" wordt beschouwd.

³⁷. Het 'Redactiestatuut en deontologische code' kan geconsulteerd worden op: http://www.vrt.be/extra/RS_en_DC.pdf

televisie-initiatieven. Concreet betekent dit dat naast VRT en VTM ook andere landelijke televisiezenders in de loop van 2000 een televisiejournaal moesten programmeren. Zo werd bijvoorbeeld een themazender met regionale bereikbaarheid (zoals de in 1999-2000 opgestarte lifestylezender Vitaya) hiertoe echter niet verplicht, terwijl een zender als VT4 deze verplichting minder ernstig nam en in de laatste jaren negeerde. De wetgever trad hier niet echt tegen op en sinds 30 april 2009 vervalt deze verplichting zelfs.³⁸

5.2. Kwalitatieve bijsturingen

Sinds 1995 stelde de overheid al "universaliteit, complementariteit en kwaliteit" in het mediabeleid voorop.³⁹ Hiertoe installeerde de overheid allereerst een aantal bijkomende instanties die het toezicht op de naleving van de mediawetgeving beter kon opvolgen en controleren. Vooral de werking van de *Vlaamse Geschillenraad* was cruciaal voor de journalistiek.⁴⁰ Bij alle informatieprogramma's en nieuwsuitzendingen keek ze toe op de regel van niet-discriminatie, de journalistieke deontologie, de onpartijdigheid, de vereiste redactionele autonomie en het niet aansporen tot haat op grond van ras, geslacht, godsdienst of nationaliteit. Het toezicht op de bescherming van minderjarigen werd toevertrouwd aan een "*Vlaamse Kijk- en Luisterraad voor Radio en Televisie*". De overheid zorgde voor een zo ruim mogelijke onafhankelijkheid van deze raden.⁴¹ Zo werden de leden ervan aangesteld door het Vlaams Parlement, wat een beïnvloeding door de regering moest vermijden.

Daarnaast vrijwaarde men bij decreet het recht op vrije nieuwsgaring en uitzending van korte berichtgeving⁴² en de verslaggeving van belangrijke

---

³⁸ Volgens het nieuw mediadecreet van 27 maart 2009, Decreet betreffende radio-omroep en televisie (B.S., 30 april 2009).

³⁹ We concentreren ons hier enkel op die bijsturingen die rechtstreeks in verband staan met de nieuwsproductie.

⁴⁰ Een nieuw reglement van orde en procedure van de Vlaamse Geschillenraad werd opgemaakt in 1996 (B.S., 2 augustus 1996).

⁴¹ Sinds 2005 zijn de bevoegdheden van deze controleraden samen met het Vlaams Commissariaat voor de Media overgedragen aan één instantie, namelijk de Vlaamse Regulator voor de Media.

⁴² Decreet Vlaams Parlement van 17 maart 1998 houdende de regeling van het recht op vrije nieuwsgaring en de uitzending van korte berichtgeving door de omroepen (B.S., 17 april 1998).

evenementen.⁴³ Er werd een uitdrukkelijk verbod ingesteld op betaalde boodschappen ten voordele of ter promotie van een politieke partij in journaals en in informatieve programma's.⁴⁴ Gelijkwaardige voorschriften gelden ook voor alle particuliere televisieomroepen, dus zowel voor VTM, VT4, Vitaya, Kanaal Z als voor de betaalomroepen, de doelgroep- en themaomroepen als de televisiediensten.

Voor de openbare omroep voorzag de overheid vanaf 1997 in een vierjaarlijkse beheersovereenkomst waarbij de vooropgestelde doelen via "performantiemaatstaven" controleerbaar moesten zijn. De overheid besteedde extra aandacht aan de televisiejournaals. In de beheersovereenkomsten (1997-2001; 2002-2006; 2007-2011) tussen de VRT als openbare omroep en de overheid stonden en staan concrete kwaliteitsvereisten met betrekking tot de televisiejournaals. De VRT legt onder andere hierover jaarlijks verantwoording af in het Vlaamse Parlement die haar (on)tevredenheid kan laten blijken door middel van het (niet) toekennen van een flexibele dotatie van 4% op het jaarlijkse budget.

Eveneens sinds 1997 zijn de bereikcijfers van de VRT informatieprogramma's een cruciaal meetinstrument. Van 1997 tot 2007 legde de overheid een bereiksnorm op van 1.600.000 personen per dag voor de informatieprogramma's. Vanaf 1999 werd die norm ook gehaald. In de laatste beheersovereenkomst werd dit meetinstrument vervangen door een norm van "relatief nieuwsbereik". Concreet betekent dit dat de overheid eist dat van alle VRT-televisiekijkers die dagelijks bereikt worden, er 60% door de VRT-journaals en de informatiemagazines bereikt worden. Deze norm haalde de VRT voor 2007 met een relatief nieuwsbereik van 67%.

5.3. Zelfregulering

De journalistieke sector zelf, ongeacht de omroep, streefde al geruime tijd naar duidelijke omschrijvingen voor "kwaliteit". Het toenemend aantal burgerlijke processen tegen individuele journalisten, met daarbij geregeld hoge schadeclaims, versnelde het proces naar zelfregulering. In 1995 nam de *Algemene Vereniging voor Belgische Beroepsjournalisten* (AVBB) het initiatief voor de oprichting van een raad en beroepscollege voor deontologie. De raad bestond uit ervaren beroepsjournalisten. Hoewel deze raad geen

---

⁴³. Zie Ministeriële Besluiten ter uitvoering van art. 76 van het gecoördineerde omroepdecreet 1995.

⁴⁴. Omroepdecreet 2005 art. 109; 111bis.

sancties kon uitspreken, slaagde ze er wel in om met haar advies en standpunten bij klachten een moreel gezag te verwerven. Eén van de pijnpunten was dat haar werking enkel gold voor de beroepsjournalisten. Gaandeweg werd ook duidelijk dat een deontologische code in de praktijk enkel kon worden gerealiseerd wanneer ook de mediadirecties deze onderschrijven. Hieruit groeide een nieuw vervolginstituut. In 2002 richtten de *Vlaamse Vereniging voor Journalisten* (VVJ) en de Vlaamse mediahuizen daarom de *Raad voor de Journalistiek* op, dat ditmaal ook een platform bood voor niet-professionele journalisten en mediadirecties. Naast het behandelen van concrete klachten en vragen om adviezen, vaardigde deze Raad verschillende algemene richtlijnen uit, zoals bijvoorbeeld voor verslaggeving over zelfdoding (2003), over de bewerking en het gebruik van archiefbeelden (2006) en over undercoverjournalistiek (2007).⁴⁵ Dergelijke maatregelen van zelfregulering kwamen en komen duidelijk tegemoet aan de verwachtingen van de overheid.

De *Raad voor de Journalistiek* en de VVJ namen in 2008 ook het initiatief om adviezen te formuleren ter bescherming van de journalisten die vrezen voor bijkomende saneringen in arbeidsorganisatie en personeelsbeleid en voor verdere mediaconcentraties. Deze toenemende druk bedreigt immers het pluralisme en de kwaliteit van de nieuwsoutput. Een redactiestatuut zou de journalistieke onafhankelijkheid moeten beschermen, maar lang niet elke televisienieuwsdienst heeft een dergelijk statuut. Daarenboven is de grote groep freelancejournalisten veel minder beschermd door de huidige maatregelen. Net deze groep dreigt het meest vatbaar te zijn voor deze groeiende commerciële druk. Journalisten blijven vragende partij voor goed functionerende redactieraden die via een redactiestatuut het werk van de journalist beveiligen.

6. BESLUIT – EPILOOG

Het in dit artikel aangeboden overzicht toont dat de rechtstreekse overheidsbeïnvloeding door voorafgaande censuur op televisienieuws snel verdween, maar dat de onrechtstreekse overheidsbeïnvloeding (beleidsrichtlijnen en -verwachtingen, commentaar op eventuele inbreuken, wijziging van financiële middelen) een heel effectief en langdurig controlemechanisme was en is. Er vond een duidelijke evolutie plaats van censuur naar zelfregulering. Publieke

---

⁴⁵ Richtlijnen, adviezen en beslissingen van de Raad voor de Journalistiek zijn online beschikbaar op www.rvdj.be

kritieken over en/of juridische klachten tegen individuele journalisten of tegen journalistieke methodes stimuleerden in dat verband ofwel versterkte redactionele/individuele zelfcensuur ofwel versterkte redactionele/individuele profilering.

Welk beleid zal de overheid in de toekomst voeren? Europa promoot verder zelf- en coregulering als een essentieel mechanisme om de democratie en het mediapluralisme te garanderen. Ze speelt ook in op de laatste technologische veranderingen en op de veranderingen in de advertentiemarkt. Onlangs is een nieuw decreet voor de radio- en televisieomroepen in Vlaanderen van kracht geworden.⁴⁶ Het is duidelijk dat de kwaliteit van de televisie- en radiojournaals daarbij een bijzonder aandachtspunt vormen. Een studie van deze heel recente wettekst nodigt zeker uit tot verdere analyse van de impact van de overheid op televisiejournaals.

AFKORTINGEN

ABP	Algemene Belgische Persbond
AMD	Audiovisuele Mediadiensten
AVBB	Algemene Vereniging voor Belgische Beroepsjournalisten
AVS	Audio Video Studio (regionale televisie Oost-Vlaanderen)
BRT	Belgische Radio en Televisie
BRT(N)	Belgische Radio- en Televisieomroep Nederlandstalige Uitzendingen
B.S.	Belgisch Staatsblad
BSP-PS	Belgische Socialistische Partij – Parti Socialiste
CVP-PSC	Christelijke Volkspartij – Parti Social Chrétien
ENS	Elektronische Nieuwsgaring
IGD	Instituut voor Gemeenschappelijke Diensten
INR	Institut National Belge de la Radiodiffusion
NIR	Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep
PB.L.	Publicatieblad van de Europese Gemeenschap. Richtlijn
PVV-PLP	Partij voor Vrijheid en Vooruitgang – Parti de la Liberté et du Progrès
RTB	Radio et Télévision Belge
VRRS	De Vlaamse Raad voor Reclame en Sponsoring op radio en televisie
VRT	Vlaamse Radio en Televisie
VTM	Vlaamse Televisie Maatschappij
VVJ	Vlaamse Vereniging voor Journalisten

---

⁴⁶ B.S., 30 april 2009.

Bronnen

Archieven

VRT Documentenarchief, Amerikaans Theater, Dikkelindenlaan 2, 1020 Brussel

Gedrukte bronnen

Belgisch Staatsblad

Gazet van Antwerpen

Publicatieblad van de Europese Unie. Richtlijnen

Vlaamse Regulator voor de Media, Koning Albert II-laan 20 - bus 21, 1000 Brussel

<http://www.vlaamseregulatormedia.be>

Raad voor de Journalistiek, IPC Residence Palace, 3e verdieping 3/217, Wetstraat 155, 1040 Brussel, <http://www.rvdj.be>

Literatuur

BAL (N.), *De mens is wat hij doet: BRT-memoires*, Leuven, 1985.

BOONE (L.), "De toenemende politisering van de Belgische omroep", *Communicatie*, VII, 1977, no. 4, pp. 1-5.

BREWAEYS (E.), VOETS (F.) & VOORHOOF (D.), *Wetboek media & journalistiek*, Mechelen, 2007.

BURGELMAN (J.-C.), "Omroep en objectiviteit. De politieke agendasetting functie van de externe kritiek op de omroep (radio) berichtgeving (periode 1970-1977)", *Res Publica*, XXVI, 1984, no. 2, pp. 243-277.

BURGELMAN (J.-C.), "Het belang en de betekenis van de oorlog voor het Belgische omroepbestel", *Cahiers-bijdragen. Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 1988, no. 11, pp. 161-186.

BURGELMAN (J.-C.), *Omroep en politiek in België: het Belgisch audio-visuele bestel als inzet en resultante van de naoorlogse partijpolitieke machtsstrategieën (1940-1960)*, Brussel, 1990.

BURGELMAN (J.-C.), BILTEREYST (D.) & PAUWELS (C.) (eds.), *Audiovisuele media in Vlaanderen: analyse en beleid*, Brussel, 1994.

CEULEERS (J.), *De plichtenleer van de omroepjoernalist*, Brussel, VUB, 1976, (promotor: Jan Corbet).

DE BENS (E.) & PAULUSSEN (S.), *Hoe anders is de VRT? De 'performantie' van de Vlaamse publieke omroep en vergelijkende analyse van het nieuws van TV1 en VTM*, Gent, 2004.

DEJONGHE (H.), "Karel Hemmerrechts over informatie in de televisie van toen", *Cinemagie*, 2003, no. 245, pp. 65-68.

DESMET (L.), *Dat was het nieuws! Een multimethodisch onderzoek naar de ontwikkeling van het televisiejournaal en de nieuwsproductiepraktijk op de Vlaams openbare omroep (1953-1990) op basis van origineel beeldmateriaal en geschreven bronnen van het VRT-Beeld- en Documentenarchief*, Gent, Universiteit Gent, 2005, (promotor: Daniël Biltereyst).

- DHOEST (A.) & VAN DEN BULCK (H.) (eds.), *Publieke televisie in Vlaanderen. Een geschiedenis*, Gent, 2007.
- HERROELEN (P.), *Een, twee,... veel? Kroniek van 20 jaar Belgische radio en televisie*, Leuven, 1982.
- LUYKX (T.), *Ontwikkeling van de Belgische pers sedert wereldoorlog II*, Gent, 1974.
- NEELS (L.) & VOORHOOF (D.), *Medialex. Selectie van bronnen van de media- en informatiewetgeving*, Antwerpen, 1999.
- SAEYS (F.), "Statuut, organisatie en financiering van de openbare televisieomroep in Vlaanderen" in: A. DHOEST & H. VAN DEN BULCK (eds.), *Publieke televisie in Vlaanderen. Een geschiedenis*, Gent, 2007, pp. 23-51.
- VANDENBRANDE (K.), "Het journaal als inzet in de concurrentiestrijd" in: A. DHOEST & H. VAN DEN BULCK (eds.), *Publieke televisie in Vlaanderen. Een geschiedenis*, Gent, 2007, pp. 235-239.
- VAN DE WALLE (W.), *Is er leven na de BRT?*, Antwerpen, 1986.
- VAN LAEKEN (W.), TIELEMAN (D.) & VOETS (F.), "De omroep-als-criticus bekritiseerd" in: J. OP DE BEECK, *Omroepen in de woestijn: de brt discussie*, Leuven, 1985, pp. 32-45.
- VAN POECKE (L.) & VAN DER BESIEN (W.), "Programma- en nieuwsaanbod op BRT en VTM. Een onderzoeksverslag", *Vlaams congres voor communicatiewetenschap*, XIII, 1991, pp. 24-47.
- VAN ROE (P.), *Zijne majesteit de kijker. Een lange mars door de openbare omroep*, Leuven, 1999.
- VERHULST (A.), "Moeilijkheden rond de brt-informatie in de jaren 1970-75", *Communicatie*, XIX, 1989, no. 1, pp. 75-79.
- VERSTRAETEN (H.) & PERCEVAL (P.) (eds.), *Media en Maatschappij 1*, Brussel, 1991.
- VERSTRAETEN (H.) & PERCEVAL (P.) (eds.), *Media en Maatschappij 2*, Brussel, 1994.
- VOORHOOF (D.), "Vergelijkend onderzoek mediarecht", *De Gemeenschapsproblematiek in de massamedia. Referaten van het tiende Vlaams congres voor communicatiewetenschap*, Gent, 1982, pp. 96-134.

L'influence des autorités sur le journal télévisé flamand (1953-2008)

LIEVE DESMET

RÉSUMÉ

Les événements et développements qui se sont produits dans le secteur de la presse à partir de l'entre-deux-guerres jusqu'après la Deuxième Guerre mondiale ont engendré en Belgique une double approche politique marquée par un traitement de la presse audiovisuelle beaucoup moins libéral par rapport à la réglementation touchant la presse écrite. C'est dans ce double cadre politique que vers la moitié du vingtième siècle l'actualité journalistique télévisée à vu le jour. Dans cette contribution, l'auteur examine de quelle façon les autorités belgo-flamandes se sont efforcées à partir de 1953 – l'année de début du journal télévisé en Flandre – d'influencer la rédaction et la production des actualités télévisées. En fonction des directives majeures imposées par les autorités aux rédactions des journaux télévisés, cette contribution distingue cinq sections, à savoir le devoir de respect à l'État (1953-1959), le respect des directives des partis (1960-1979), le respect de l'objectivité (1980-1989), le journalisme axé sur le grand public (1989-1997) et le journalisme respectant les normes de qualité (1997-2008). Lors de cette période, nous voyons non seulement évoluer les règles du jeu mais également le mode d'interprétation des autorités. Ainsi, nous notons le rapide abandon des autorités de l'ingérence directe par censure préalable des actualités filmées au profit d'une influence beaucoup plus indirecte par l'usage de mécanismes de contrôle bien plus efficaces et durables, tels que la publication de directives et d'attentes, la diffusion de commentaires à l'occasion d'éventuelles infractions, le traitement financier à géométrie variable etc. Bref, le secteur a manifestement évolué de la censure vers l'autorégulation. Suite à la critique et/ou aux plaintes incriminant publiquement des journalistes individuels ou certaines méthodes journalistiques, les milieux de presse ont soit renforcé leur autocensure soit pris des positions rédactionnelles ou individuelles plus affirmées.

Government control on moving images: official influence on the Flemish television news (1953-2008)

LIEVE DESMET

SUMMARY

The events and development of the press during the interwar period created a dual policy frame that was less liberal towards the audiovisual media than to the rest of the press. It was within this framework that near the middle of the twentieth century television news journalism originated. This contribution examines the ways in which the Belgian/Flemish authorities has tried to influence the television news since 1953, the year television started in Flanders. It distinguishes 5 periods in the development of televised news: state-justified journalism (1953-1959), party-justified journalism (1960-1979), objectivity-justified journalism (1980-1989), audience-justified journalism (1989-1997) and quality-justified journalism (1997-2008).

Not only the rules changed during these years, but also the nature of official mechanisms. Direct official control by pre-emptive censorship quickly disappeared, but indirect influence remained an effective and long-lasting policy mechanism (guidelines and expectations, remarks on possible infractions, change of financial means). There was a clear evolution from censorship to self-regulation.